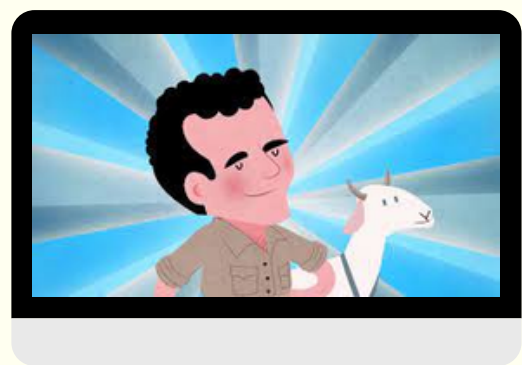


ערכת פעילויות בן-גוריון



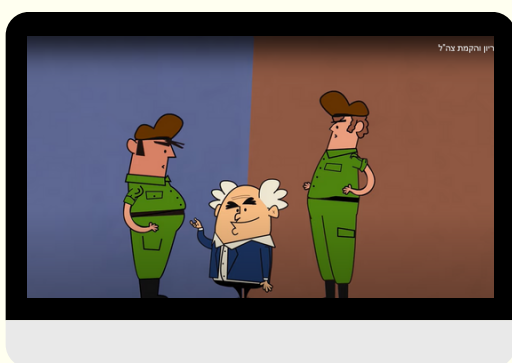
"ציוני דרך בחייו של בן-גוריון"

חטיבת ביניים



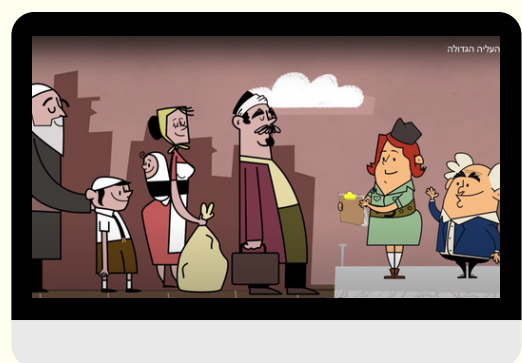
"בן-גוריון והתמונה הגדולה"

יסודי



"בן-גוריון והקמת צה"ל"

חטיבה עליונה



"בן-גוריון והעלייה הגדולה"

חטיבה עליונה



"בן-גוריון והתמונה הגדולה" - מערך נלווה לסרטון

המכון למורשת בן-גוריון יצר מספר סרטונים, המציגים בצורה תמציתית סוגיות הקשורות לדמותו של ראש הממשלה הראשון ומנהיגותו. מערך זה מציע ליווי ועיבוד לסרטון "בן-גוריון והתמונה הגדולה", היכול לשמש היכרות עם דמותו של בן-גוריון, תוך הדגשת היותו איש חזון הרואה את התמונה הגדולה כבר מילדותו.

המטרות:

- היכרות עם דמותו של ראש הממשלה הראשון כמנהיג בעל חזון.
- הבנת המושג "לראות את התמונה הגדולה" ובחינת הרלוונטיות שלו לחינוך.

מערך זה מיועד לתלמידי כתות ד'-ו'.

העזרים:

קישור לסרטון "בן-גוריון והתמונה הגדולה": [HTTPS://YOUTU.BE/N02YTB1URDU](https://youtu.be/N02YTB1URDU)
סמארטפונים (אחד לכל זוג) ואמצעי הקרנה לתמונות שצולמו.

הפתיח: פעילות בזוגות

היום נלמד על דוד בן-גוריון, ראש הממשלה הראשון. אבל נתחיל במשהו אחר לגמרי.
חלוקת הכיתה לזוגות. שליחה למשימה מחוץ לכיתה:
על כל זוג לצלם מקום כלשהו בבית הספר מנקודת מבטו של חתול. יש לשלוח את התמונה בוואטסאפ למורה.

התכנסות במליאה - הצגת התמונות

- נציג חלק מהתמונות שצילמו המשתתפים.
- אנחנו רואים מקום מוכר מנקודת מבט שונה. כעת ננסה לנחש מהו המקום שבו צולמה התמונה. למשל:
- רואים רגליים של שולחנות - זוהי ספריית בית הספר.
 - מה ניתן ללמוד מכך שהחתול רואה את הדברים אחרת?
 - מדוע מה שנראה מוכר לחתול, נראה לנו מוזר?
 - האם ניתן לומר שאנחנו רואים תמיד תמונה חלקית? הסבירו.



בן-גוריון כמנהיג שידע לראות את השלם

דיברנו על כך שמה שנראה מוכר לילד בכיתה א' שונה ממה שנראה מוכר לילדים בגילכם. וגם מה שנראה לכם באופן מסוים, יכול להיראות שונה לאדם מבוגר. זה נכון בנוגע לתמונה חזותית אבל זה גם נכון במצבים בחיים. בני אדם בדרך כלל מתמקדים במה שהם רואים לנגד עיניהם, במה שמעניין אותם באותו הרגע. כל אחד רואה את הדברים מנקודת מבטו, מהזווית שלו.

- מה ההבדל בין תמונה שצילמתם מזווית של חתול או של אישה, לבין תמונה שתצלמו מרחפן?
- קיים ביטוי: "לראות את התמונה הגדולה". למה הכוונה?

לראות תמיד את השלם, את הגדול, מעבר למה שרואים כאן ועכשיו. כשאומרים כך מתכוונים גם להתנהגות שונה - לפעול כאן ועכשיו בהתאם ל"תמונה הגדולה".

- האם תוכלו לתת דוגמאות משלכם להבדל בין התבוננות מזווית מסוימת לראיית התמונה הגדולה?
 - מי האנשים המסוגלים לראות את "התמונה הגדולה"?
- בן-גוריון היה אדם כזה. עכשיו נצפה בסרטון.

צפייה בסרטון ודיון על הבחירה להיעשות לפועל.

משימה לצפייה: שימו לב מתי מוזכרות המילים "לראות" או "ראייה" ובאיזה הקשר. נדבר על כך בתום הצפייה בסרטון.

- תנו דוגמה מתי הצליח בן-גוריון "לראות את התמונה הגדולה".

למשל: כשהוא התחיל לדבר עברית בעיירה. למה זאת ראייה של התמונה הגדולה?

למרות התנגדות חלק מהמבוגרים, הוא וחבריו החליטו לדבר עברית וגם ללמד ילדים אחרים עברית, מתוך ההבנה ששפה משותפת תעזור לחיזוק התחושה הלאומית ולרצון לחזור לארץ ולהקים מדינה, וגם מתוך תפיסה שחשוב לעזור לילדים העניים העובדים לרכוש השכלה. שני דברים שהילד דוד חשב שישפרו את חיי היהודים בסביבתו.

- איזו עוד דוגמה יש בסרטון?

כשבן-גוריון מחליט לעבוד בתור פועל. למה זאת ראייה של התמונה הגדולה? הרי בגולה היהודים לא עבדו כפועלים. החיבור לעבודה ולארץ היה חשוב כי כאן בישראל היה חשוב לעבוד את אדמת הארץ, כדי להפוך אותה לפורייה, לבנות בניינים חדשים, להתחבר אליה מבחינה רגשית, ולחיות חיים של יצירה ועשייה.



אני רוצה להציג לכם כמה קטעים ממכתב שכתב בן-גוריון לאבא שלו בימי העבודה הראשונים שלו בארץ ישראל:

"דרושה סבלנות והתמכרות מרובה לאיש שלא עבד מעודו - לעמוד ביום קיץ לוהט ולעדור ב'חמרא'... הזיעה זורמת, היד מתמלאת יבלות וחבורות וכל האיברים כאילו מתפרקים... ובשעה זו עומד לא רחוק בעל הבית וקורא 'יאללה'."

• בן-גוריון מציג את הקשיים בעבודה של הפועל. אז למה להיעשות פועל?

"מעמד בריא וחזק של פועלים קרקעיים עבריים - משגבו ותקוותו של כל עם חופשי, נורמלי, זה לא הזיה ולא חלום - רק בגולה חלמנו חלום: פה, בארץ התחייה, רואים אנו כבר את פתרונו..."

• למה התכוון בן-גוריון?

התמונה הגדולה היא שעם נורמלי זקוק לפועלים. הציונים רצו לחזור לחיים של עם רגיל ולחבר את האנשים לאדמה ולארץ. זה שינוי לעומת מה שהיה בגולה לפני כן.

סיכום

לא רק מנהיגים יכולים לראות את התמונה הגדולה. בכל רגע בחיים אפשר לעצור ולשאול את עצמנו: מהי התמונה הגדולה שמעבר למה שאני רואה ביומיום? למשל: למה אני הולך לבית ספר? למה ההורים שלי עובדים?

קחו רגע לחשוב על "התמונה הגדולה" שאתם יכולים לראות.

מי שרוצה לשתף מוזמן.

• למה חשוב להסתכל על התמונה הגדולה?

"ציוני דרך בחייו של בן-גוריון" - מערך נלווה לחוברת דיגיטלית

החוברת "ציוני בחייו של בן-גוריון" היא אמצעי יעיל ושימושי להיכרות עם קורות חייו של ראש הממשלה הראשון. החוברת מסודרת באופן כרונולוגי, תוך הדגשה של אישים, מקומות ומושגים מרכזיים בחייו של בן-גוריון. בהתאם לכך, בסוף החוברת קיים מפתח (אינדקס) נושאי המסייע להתמצא בחוברת. המערך מציע היכרות עם דמותו של בן-גוריון תוך חשיפה לעולם המידענות, ופיתוח מיומנויות של מציאת תוכן והבניה.

המטרות:

- היכרות עם תחנות בחייו של דוד בן-גוריון.
- היכרות עם עולם המידענות והתנסות בחיפוש על פי מפתח (אינדקס).
- הטמעה של הידע והמרתו לתוצר כיתתי.

תוצר כיתתי:

כלל הכיתה תיצור ציר זמן המורכב משישה עד 12 ציוני דרך משמעותיים בחייו של בן-גוריון (תלוי במספר המחשבים, ואי לכך במספר הקבוצות).

המערך מיועד לתלמידי חטיבת הביניים.

העזרים:

- קישור לחוברת הדיגיטלית "ציוני דרך בחייו של בן-גוריון", המופיעה באתר המכון למורשת בן-גוריון:
[HTTPS://BGH.ORG.IL/DERECH_DBG](https://BGH.ORG.IL/DERECH_DBG)
- דפי A5
- כרטיסי משימה שלב ראשון.
- כרטיסי משימה שלב שני.
- חבל שאפשר למתוח לאורך אחד מהקירות, ואטבים שבעזרתם יוצג ציר זמן.
- מחשבים.



הפתיח:

- מה אתם יודעים על דוד בן-גוריון?
 - היום ננסה להרכיב יחד ציוני דרך נבחרים מחייו של בן-גוריון.
 - למה מתכוונים כשאומרים "ציוני דרך"?
- המילה "דרך" מסמלת פעמים רבות את מהלך חייו של האדם. היום נעשה היכרות עם קורות חייו של בן-גוריון באמצעות חוברת הנקראת "ציוני דרך". החוברת מתפרסת על פני שנות חייו של בן-גוריון באופן כרונולוגי, כלומר על פי סדר השנים, ובסופה יש מפתח שמות המורכב משלוש קטגוריות: אנשים, מקומות ומושגים.

עבודה בקבוצות - בחירה בשלושה ציוני דרך:

מחלקים את הכיתה לשלוש או לשש קבוצות - בהתאם למספר המחשבים הזמינים - כל קבוצה עובדת בעזרת מחשב. לכל קבוצה מחלקים שלושה דפים בגודל A5, והיא עובדת מול המחשב ונעזרת בקישור לחוברת הדיגיטלית "ציוני דרך".

המטרה של כל קבוצה: לבחור בשלושה אירועים הקשורים לקורות חייו של בן-גוריון מהחוברת הדיגיטלית "ציוני דרך".

בסוף כל חוברת יש מפתח עם שמות של האנשים הקשורים לחייו של בן-גוריון, מקומות שבהם ביקר, ומושגים הקשורים לתולדות חייו.

כל קבוצה מקבלת קטגוריה אחת להתמקד בה: הקבוצה הראשונה תתמקד באנשים, הקבוצה השנייה תתמקד במקומות, והקבוצה השלישית תתמקד במושגים. אם יש שש קבוצות, שתי קבוצות יתמקדו באנשים, שתיים במקומות ושתיים במושגים.



שלב ראשון (קבוצת האנשים, קבוצת המקומות, קבוצת המושגים):

מחלקים לכל קבוצה את כרטיסי המשימה לפי נושאים לשלב הראשון (נספחים).

הסבר המורה לקבוצות:

עליכם לבחור במילה מתוך המפתח (אינדקס) בהתאם למה שהוגדר לכם בקבוצה.

הבחירה יכולה להיעשות בשני אופנים:

-בחירה על סמך חיבור ראשוני לשם/למקום/למושג. למשל: כל חברי הקבוצה מסתכלים ברשימת

המקומות, ומתחברים ל"ראשון לציון" כי הם עצמם תושבי ראשון לציון.

-באופן רנדומלי על ידי משחק אלף-בית כמו במשחק ארץ-עיר. מישוהו מדקלם בלב את האלף-בית,

והאחרים אומרים לו לעצור, ומחפשים במפתח (אינדקס) באות שבה עצר. אם יש כמה מילים באותה

האות, בוחרים על סמך נטיית הלב כמו בסעיף א'. למשל: יצאה האות רי"ש ובקטגוריה של מקומות יש

מספר מקומות ברי"ש. אחד מהם הוא ראשון לציון והחלטתם לבחור בו.

ליד כל מילה (אדם/מקום/מושג) כתובה השנה או השנים שבהן יש פירוט הקשור למילה ולבן-גוריון כמובן.

על פי ההכוונה עליכם להגיע לשנה או לשנים הרלוונטיות בחוברת, ולקרוא על הקשר בין

האיש/המקום/המושג לבין בן-גוריון.

למשל: ליד ראשון לציון כתובה השנה 1907. קוראים לאט מה אירע באותה השנה ואז מגלים שבן-גוריון

עבד במהלך הקיץ ביקב בראשון לציון. שימו לב! המושג שמופיע במפתח (אינדקס) יהיה מודגש. מהו

האירוע שעליו מדובר? איזה ציון דרך בחייו של בן-גוריון?

במידה ויש כמה ארועים הקשורים לשם/למקום/למושג, בשלב השני יצטרכו התלמידים להתמקד באחד

מהם.

שלב שני (קבוצת האנשים, קבוצת המקומות, קבוצת המושגים):

מחלקים לכל קבוצה את כרטיסי המשימה לשלב השני (נספחים)

הסבר המורה לקבוצות:

כתבו על אחד מדפי ה-A5 בצורה אסתטית ומעוצבת את השנה ואת התמצית של ציון דרך זה.

למשל:

1907

עבד ביקב בראשון לציון

בסוף החלק הזה של הפעילות צריכים להיות לכל קבוצה שלושה דפים שבהם ציוני דרך שבחרו ועיצבו.



דיון בקבוצות

על כל קבוצה להעביר את הדפים שעיצבה לקבוצה אחרת.
כעת על הקבוצה לבחור רק בשניים מתוך שלושת הדפים שקיבלה. יש לבחור על פי מידת החשיבות של האירוע בעיני הקבוצה. לפני הבחירה ננהל דיון קצר במליאה:

- איך מחליטים איזו נקודה חשובה כציון דרך?
- מה הם הקריטריונים?

ניתן לכתוב על הלוח קריטריונים כעזר, למשל:

- חשיבות ברמה הלאומית.
- מרכזיות האירוע בחייו של בן-גוריון.
- העדפה אישית של חברי הקבוצה.

יצירת תוצר כיתתי - ציר זמן משותף

נקשור חבל שיימתח לאורך אחד מהקירות. נקדים ונתלה בעזרת אטבים דפים ובהם שני ציוני דרך - אחד בתחילת הציר והשני בסוף:
1886 - דוד גרין נולד בפלונסק
1973 - דוד בן-גוריון נפטר בשדה בוקר

כעת יוצג ציר הזמן הכיתתי המכיל את כלל האירועים שבחרה הכיתה כתחנות בחיי בן-גוריון - בעזרת אטבים ייתלו דפי A5 עם ציוני הדרך על פי הסדר הכרונולוגי, בשילוב תמונות שיבחרו התלמידים מתוך מבחר שנביא לכתה (נספח).

סיכום:

חפשו אחד מציוני הדרך שיש קשר בינו לבין החיים שלכם או של משפחותיכם.

נספח - כרטיסי משימה לשלב הראשון

אנשים

בחרו בשם של אדם אחד מתוך הרשימה שבסוף החוברת תחת הכותרת "מפתחות". חפשו בחוברת מידע על האיש בשנה או בשנים הרלוונטיות.

מקומות

בחרו בשם של מקום אחד מתוך הרשימה שבסוף החוברת תחת הכותרת "מפתחות". חפשו בחוברת מידע על המקום בשנה או בשנים הרלוונטיות.

מושגים

בחרו בשם של מושג אחד מתוך הרשימה שבסוף החוברת תחת הכותרת "מפתחות". חפשו בחוברת מידע על המושג בשנה או בשנים הרלוונטיות.

נספח - כרטיסי משימה לשלב השני

בחרו באירוע שעליו קראתם. הציגו את המידע כ"ציון דרך" בחייו של בן-גוריון, וכתבו את המידע על הדף. בראש הדף ציינו את השנה, ומתחתיה כתבו את הפירוט שקשור לבן-גוריון וגם למילה שנבחרה.

חזרו על המשימה עוד פעמיים נוספות כך שבסופו של דבר יהיו בידיכם שלושה דפים עם שלושה ציוני דרך שונים.

בחרו באירוע שעליו קראתם. הציגו את המידע כ"ציון דרך" בחייו של בן-גוריון, וכתבו את המידע על הדף. בראש הדף ציינו את השנה, ומתחתיה כתבו את הפירוט שקשור לבן-גוריון וגם למילה שנבחרה.

חזרו על המשימה עוד פעמיים נוספות כך שבסופו של דבר יהיו בידיכם שלושה דפים עם שלושה ציוני דרך שונים.

בחרו באירוע שעליו קראתם. הציגו את המידע כ"ציון דרך" בחייו של בן-גוריון, וכתבו את המידע על הדף. בראש הדף ציינו את השנה, ומתחתיה כתבו את הפירוט שקשור לבן-גוריון וגם למילה שנבחרה.

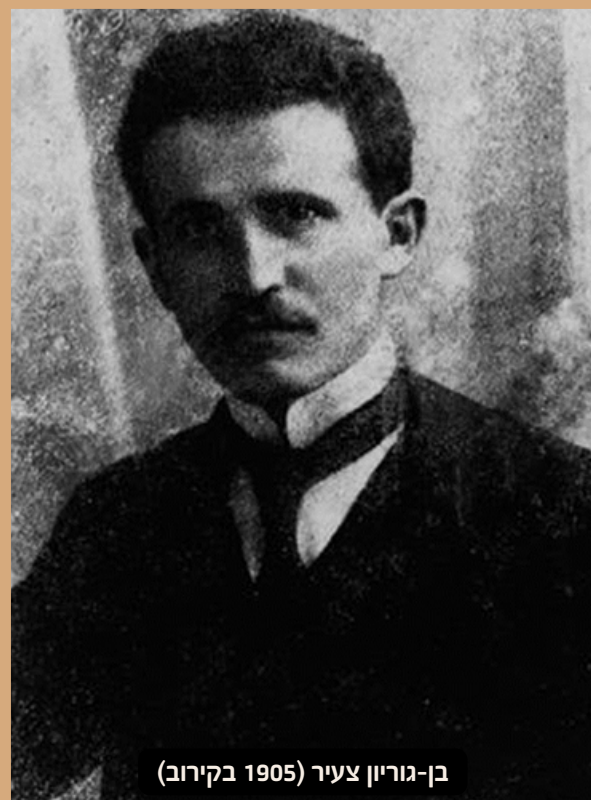
חזרו על המשימה עוד פעמיים נוספות כך שבסופו של דבר יהיו בידיכם שלושה דפים עם שלושה ציוני דרך שונים.



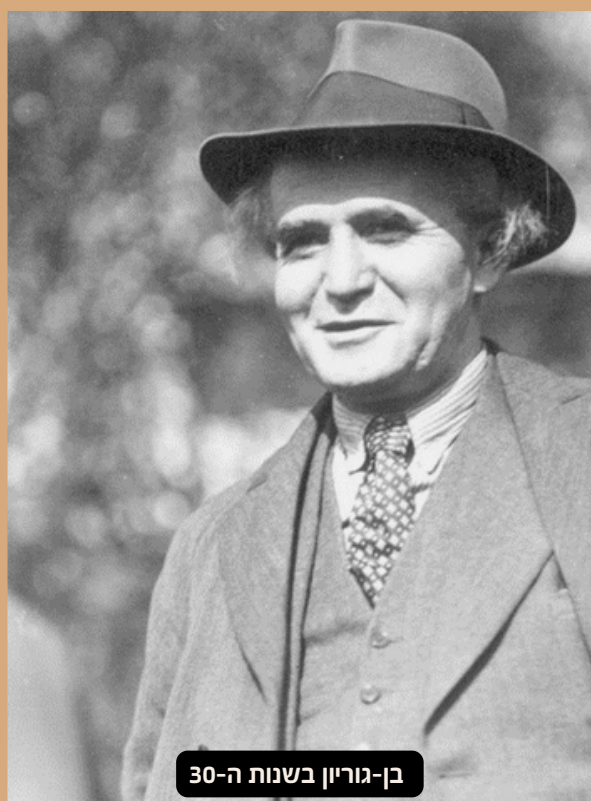
נספח - תמונות



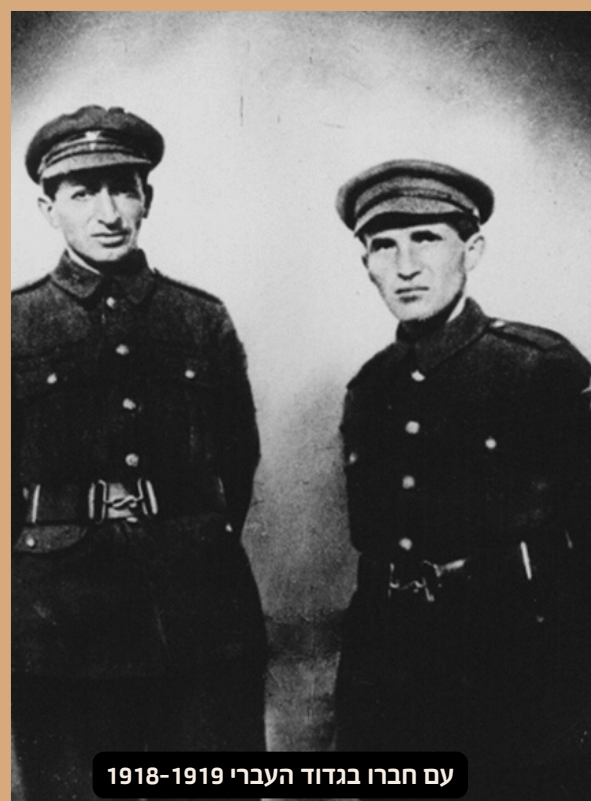
עם חברים (שנות ה-20)



בן-גוריון צעיר (1905 בקירוב)



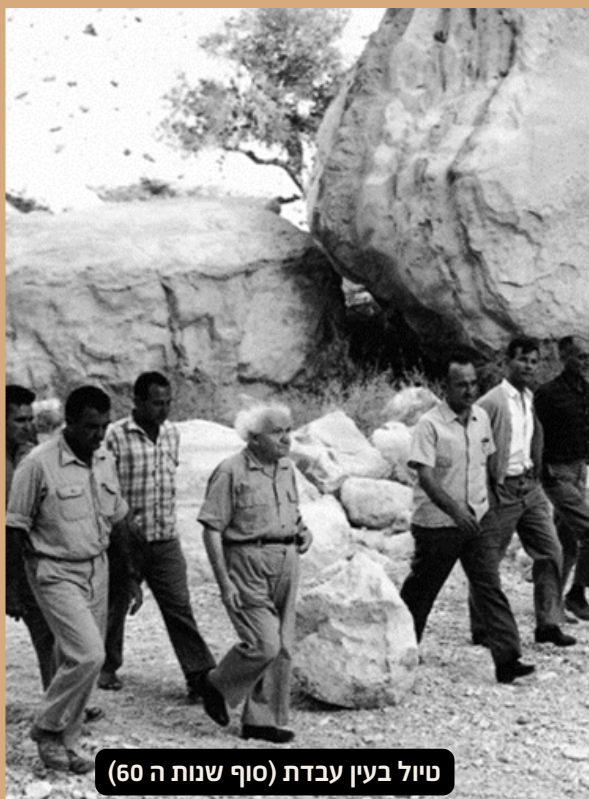
בן-גוריון בשנות ה-30



עם חברו בגדוד העברי 1918-1919



נספח - תמונות



טיול בעין עבדת (סוף שנות ה 60)



נואם בחיפה (1949)



עם ג'ון קנדי (1961)

"בן-גוריון והעלייה הגדולה" - מערך נלווה לסרטון

לאורך דרכו כמנהיג התעקש בן-גוריון על עלייה רחבה, גדולה, גם לנוכח הקשיים:

"עלייה בכל התנאים ובכל הזמנים ולמרות כל המפגעים והמכשולים, על אף כל הקושי והמשבר - זוהי

גזרת־חיינו". קונטרס קו, 1935.

מטרת העלייה הייתה מימוש הרעיון הציוני, שמשמעותו גם בניית ישות יהודית עצמאית בארץ ישראל וגם קיבוץ גלויות - קיבוץ יהודים מכל קצוות תבל לחברה אחת, שבה תיבנה חברה חדשה ומאוחדת. קליטת העלייה על פי תפיסתו של בן-גוריון משמשת נדבך משמעותי ביצירת חברת מופת, חברה שתהיה צודקת וטובה, שטוב לחיות בה ושתהיה מודל לתיקון העולם כולו.

המכון למורשת בן-גוריון יצר מספר סרטונים, המציגים בצורה תמציתית סוגיות הקשורות לדמותו של ראש הממשלה הראשון ומנהיגותו. מערך זה מציע ליווי ועיבוד לסרטון העוסק בעלייה הגדולה - גל העלייה הגדול שהחל מיד לאחר קום המדינה, באתגרים ובפתרונות, בהתהוות קיבוץ הגלויות ובקליטת העלייה הנמשכת לאורך השנים עד ימינו אלה.

הערה למורה: אם יש צורך בהקניה ובהבהרה של המושגים (עלייה, חוק השבות, תקופת הצנע וכו'), יש להוסיף משימה לתלמידים לצורך זה.

המטרות:

- היכרות עם המושגים עלייה וקליטה.
- הבנת משמעות העלייה למדינת ישראל במישור המעשי והערכי.
- היכרות עם אתגרים ועם פתרונות של קליטת עלייה בתקופת העלייה הגדולה ובימינו.

המערך מיועד לתלמידי החטיבה העליונה.

העזרים:

- קישור לסרטון "בן-גוריון והעלייה הגדולה": [HTTPS://YOUTU.BE/Z2AMFI6XT3C](https://youtu.be/Z2AMFI6XT3C)
- מפת העולם
- סיכות נעיצה צבעוניות
- כרטיסי עבודה לזוגות



הפתיח

קליטת עלייה היא מושג רווח לאורך כל שנותיה של המדינה וגם לפני הקמתה. דוד בן-גוריון ביקש להעלות לארץ עולים רבים ככל האפשר לאחר הקמת המדינה. הוא טען לחיזוק כוחה של המדינה באמצעות עלייה.

"קיבוץ גלויות", טען בן-גוריון, "טעם קיומה של מדינת ישראל, טעם צמיחת הישוב, ההגנה; זהו מקור הגבורה שלנו במלחמה; זהו המניע ורוח החיה במפעל היצירה ובפיתוח הארץ; זהו פשר הזיקה העמוקה של המדינה לעם ישראל כולו", (התפקיד החלוצי בקיבוץ הגלויות, 1950).

- למה לדעתכם אנחנו אומרים עלייה ולא הגירה או מעבר?

עלייה היא השם שניתן להגירה מסוג מסוים - הגירה של יהודים לארץ ישראל. מקורו של המונח בתנ"ך. למשל - בני יעקב, שבאו ממצרים לארץ כדי לקבור את אביהם, נקראו "עולים". בספר במדבר יג, ל, אמר כלב בן יפונה בעניין כיבוש הארץ:

"וַיְהִי כִּלְבָּ אֶת-הָעָם, אֶל-מֹשֶׁה; וַיֹּאמֶר, עֲלֵה נַעֲלֶה וְיִרְשָׁנוּ אֹתָהּ--כִּי-יָכוֹל נוֹכַל, לָהּ".

מאז יציאתו של עם ישראל לגלות מארץ ישראל נעשה שימוש במונח זה לאורך הדורות.

- למי יש רעיונות נוספים למה יהודים המגיעים לישראל ממדינה אחרת נקראים עולים?

העלייה לארץ נחשבת לעלייה למקום רוחני גבוה יותר, יש מי שרואה בה משאת נפש. אין מקום בעולם שבו משתמשים במילה "עלייה" כדי לציין מעבר ממקום למקום. בתרבות היהודית העלייה נחשבת משימה שיש בה התעלות. נוסף על כך, נושאי הפנים אל הארץ חלמו וחולמים על קליטה מוצלחת. בן-גוריון האמין שהעלייה היא הגשמה של הרעיון הציוני. מדינת ישראל הוקמה כדי לשמש בית לכל היהודים בעולם. מבחינת המדינה - העלייה מחזקת אותה, מרחיבה אותה ומייצבת אותה. העלייה מביאה לגידול מהיר של האוכלוסייה היהודית בארץ, וכך גם לחיזוק כלכלתה וביטחונה של המדינה. חוק השבות שעבר בכנסת ביולי 1950, משמש ביסוס חוקי לחשיבות העלייה למדינת ישראל וליהודים בעולם.

למורה: יש לתלות את מפת העולם על הלוח.

לפניכם מפת העולם. אתם מוזמנים לקחת סיכה/מדבקה צבעונית ולנעוץ אותה במקום שממנו עלו לארץ קרוביכם - הורים, סבא וסבתא או סבתא רבתא וסבא רבא. מומלץ להכין את התלמידים מראש כדי שישאלו את הוריהם מאין הגיעה המשפחה.

נתבונן במפה שנוצרה.

- מי הן המדינות העיקריות שממנה הגיעו העולים? מה הסיבה לדעתכם?

העלייה שלאחר קום המדינה הייתה עלייה מיוחדת, הן בגודלה והן במגוון החברתי שלה. באו מאות אלפי יהודים ממקומות שונים: מאירופה, מאסיה, מצפון אפריקה ועוד. המדינה הצעירה התקשתה לקלוט את כל העולים. קשה היה לבנות בתים במהירות מתאימה, לפתוח בתי ספר, לפתח מקומות עבודה, לספק בגדים ואפילו מזון לכל כך הרבה אנשים חדשים.

העלייה היום

נחدد לעומק את המשמעות של קליטת עלייה כיום. נברר בזוגות מה אומר המושג עבורכם.

עבודה בזוגות:

נתחלק לזוגות. עבודה בעזרת כרטיסי עבודה (נספח).

סיכום במליאה:

לאחר העבודה בזוגות נכתוב את עיקרי הדברים על הלוח: חלומות, אתגרים ופתרונות, תמיכה.



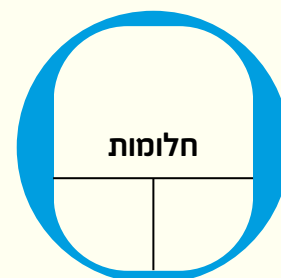
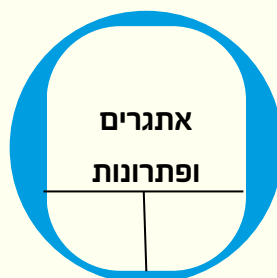
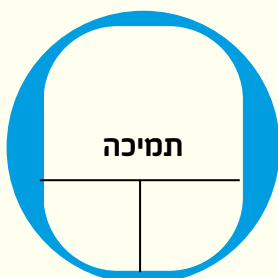
- מהו הנושא שעליו יש לנו הכי הרבה ידע?

העלייה הגדולה עם קום המדינה

נצפה כעת בסרטון קצר על העלייה הגדולה שהייתה בארץ עם הקמת המדינה. למשימת הצפייה נחלק את הכיתה לשתי קבוצות. קבוצה אחת תתמקד בעלייה ובאתגרים שהעולים נתקלו בהם כשהגיעו לארץ, הקבוצה השנייה תתמקד בפתרונות.

הקרנת הסרטון.

למורה: תוך כדי צפייה יש לשרטט על הלוח:





לאחר הצפייה:

העלו רשמים משתי הקבוצות בשלושה נושאים.

למורה: לוודא שמזכירים את האתגרים המרכזיים: מזון, תעסוקה, מגורים, חינוך, שפה ואת הפתרונות העיקריים: מעברות, מדיניות הצנע, עבודה.

- מה הרשים אתכם בפתרונות? מה הדאיג אתכם באתגרים?
- מה לא נאמר בסרטון?
- נראה את ההשוואה בין העלייה הגדולה לבין העלייה היום.
- אילו אתגרים כבר אינם רלוונטיים?
- מה האתגרים הקיימים היום ולא היו קיימים אז?
- מי לדעתכם נושא באחריות למציאת פתרונות לקליטת עליה מיטבית?

כך כתב בן-גוריון על העלייה ביומנו:

"הדבר היחיד, אולי, שעשיתי אחרי המלחמה (מלחמת העצמאות), הוא שהכרחתי גם הממשלה וגם הנהלת הסוכנות, שיקבלו עליה גדולה(..). אם עליה זו תצליח - זו לא תהיה זכותי. העלייה נישאה (התרחשה) בכוח היסטורי של מצוקה ולחץ ותקווה, ואלפי אנשים עוסקים בסידורה ובטיפול. אבל אם היא תכשל ותכשיל המדינה - וכך טענו רבים, לא בלי יסוד, רק אני אהיה אשם. ועשיתי זאת מפני הדאגה העליונה לביטחון שקודמת לדעתי לכל."

- על איזה ערך משמעותי מדבר בן גוריון?

אחריות אישית היא ערך משמעותי להנהגה וגם לכל אזרח.

דוגמה אחת לכך היא מדיניות הקיצוב (משטר הצנע). במהלך מלחמת העצמאות, באביב 1949, החליטה ממשלת ישראל בראשות דוד בן-גוריון להנהיג מדיניות שעיקרה קיצוב במוצרי המזון ובמצרכים בסיסיים וכן קיצוב במוצרי הלבשה והנעלה.

המדינה הצעירה החליטה לפתוח את שערי העלייה ולקבל המוני עולים. רוב העולים באו ללא רכוש, והיה צורך לקיימם: לדאוג להם למזון, לביגוד, לפרנסה ולמגורים.



סיכום

למורה: חלק זה מהווה סיכום ומסקנות אופרטיביות -

מה אנחנו למדים מכאן על קבלת אחריות אישית ועל ערכות הדדית, כדי שבעוד מספר שנים כשנשווה את קליטת העלייה לעבר, נראה שצמצמנו את האתגרים. כיצד נהפוך את הדרך בין החלום לקליטה מיטיבה קצרה ומהירה יותר (להכיר יותר עולים, ללמוד עליהם יותר, להבין מאין באו ועוד).

בן - גוריון טען כי "חברות אינה שייכות אורגניזציונית או אידיאולוגית בלבד אלא קודם כל תכונה נפשית, הרגשה של ערכות הדדית. בלי ערכות הדדית אין אחדות שלמה, אמיתית".

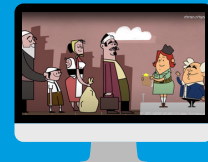
התלות היא הדדית:

"בלי קיבוץ גלויות מדינה זו לא תעמוד, לא תיכון, לא תיבנה, לא תתגונן" - דוד בן-גוריון, התפקיד החלוצי בקיבוץ גלויות.

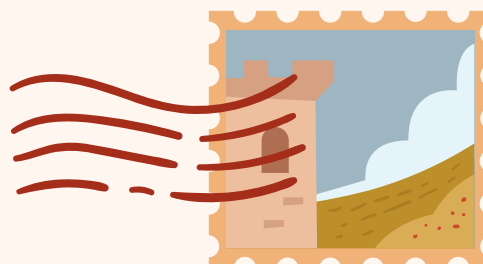
הסבירו את דבריו.

- מה דעתכם על אמירה זו?

לסיכום השיעור, ישתפו התלמידים בתובנות או מחשבות חדשות שעלו בהם במהלכו.

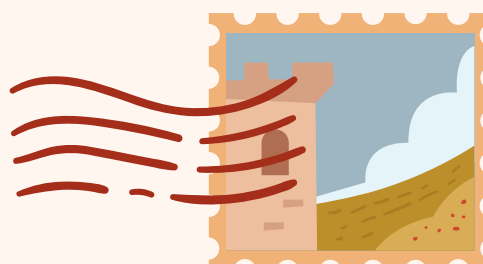


נספח - כרטיסי עבודה בזוגות



כל זוג יברר לעצמו:

מה יכול להיות קשה בעלייה לארץ? מה קשה במעבר ממדינה למדינה? מה קשה במיוחד בארץ?
האם אנחנו מכירים עולה חדש? מהיכן? מה אנחנו יודעים עליו, על חייו כאן או על חייו במדינה שממנה הגיע? מדוע עלה?
נדמיין: מה החלומות של העולה? מה האתגרים שניצבים בפניו כדי להגשים את החלומות כשהגיע לכאן?
האם אתם מכירים דרכים לתמיכה בעולים? במה היא מתבטאת?



כל זוג יברר לעצמו:

מה יכול להיות קשה בעלייה לארץ? מה קשה במעבר ממדינה למדינה? מה קשה במיוחד בארץ?
האם אנחנו מכירים עולה חדש? מהיכן? מה אנחנו יודעים עליו, על חייו כאן או על חייו במדינה שממנה הגיע? מדוע עלה?
נדמיין: מה החלומות של העולה? מה האתגרים שניצבים בפניו כדי להגשים את החלומות כשהגיע לכאן?
האם אתם מכירים דרכים לתמיכה בעולים? במה היא מתבטאת?



"בן-גוריון והקמת צה"ל" - מערך נלווה לסרטון

בן-גוריון לא היה רק ראש הממשלה הראשון אלא גם שר הביטחון הראשון. בתפקידו זה כתב את הפקודה להקמת צה"ל ונחשב גורם מרכזי בהקמת הצבא ובעיצוב תפיסת הביטחון של ישראל. בן-גוריון ראה בהקמת צבא ממלכתי מאוחד הכרח לאומי למען ביטחון המדינה. המכון למורשת בן-גוריון יצר מספר סרטונים, המציגים בצורה תמציתית סוגיות הקשורות לדמותו של ראש הממשלה הראשון ומנהיגותו. מערך זה מציע ליווי ועיבוד לסרטון העוסק בהקמתו של צה"ל.

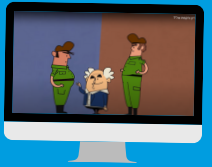
המטרות:

- היכרות עם תהליך הקמת צה"ל ועם תפקידו המרכזי של בן-גוריון בהקמתו.
- הבנה שהקמת גוף חדש מבוססת על רכיבים קיימים.
- הבנת המושג "צבא העם" וחיבור אליו.
- חיבור לערכי צה"ל וחיזוק המוטיבציה לקראת התגייסותם של התלמידים.

המערך מיועד לתלמידי החטיבה העליונה.

עזרים:

קישור לסרטון "בן-גוריון והקמת צה"ל": [HTTPS://YOUTU.BE/X-AOW46TDPY](https://youtu.be/X-AOW46TDPY)
כרטיסי משימה לקבוצות
שעון חול (מומלץ)



הפתיח

היום נדבר על דוד בן-גוריון ועל החלטתו להקים את צה"ל, שהוקם מיד אחרי הקמת המדינה בתאריך 15 במאי 1948. שלוש פעמים השתמשתי באותו השורש. איזה שורש זה? ק-ו-מ. נתמקד במילה "הקמה". נחזור לרגעי ההתחלה. לתכנון ולמעשה.

- מה ההבדל בין "הקמה" למושג "לעשות מעשה"? מתי משתמשים במילה "הקמה"? כדי שנעלה רעיונות ומחשבות רבים ככל האפשר, אבקש שתקומו מהכיסא, לאט לאט. עד לעמידה מוחלטת

(למורה: אפשר לבקש מהתלמידים לעמוד על הכיסאות. שלב נוסף למשמעות הקמה).

- את מה גייסתם לצורך כך?

השרירים פעלו, המוח תפקד, נדרש מאמץ ונדרשת התגייסות כמו גם חיבור של "שותפים" שהביאו לשינוי מישיבה לקימה. שינוי, שנחשב ליציאה מאזור הנוחות.

אתם יכולים לשבת. כעת, אחרי ההתנסות הפשוטה שלנו, נחשוב בגדול יותר על המושג "הקמה".

למורה: לאחר התרגיל חשוב לקבץ מחשבות ורעיונות רבים ככל האפשר על מושג ההקמה. אלה ישרתו את התלמידים בעבודתם בהמשך.

ההגדרה של המושג הקמה במילון: 1. יסוד, הִתְקַנָּה 2. גרימה למישהו לקום.

- איך מתקשר תרגיל ה"ישיבה-עמידה" שלנו והגדרת המושג במילון להקמת צה"ל?

צה"ל נוסד על בסיס קיים. כל הקמה נובעת מצורך של שינוי (כן, גם פעולת ישיבה-עמידה) ומתבססת על הקיים. לפני שנדבר על הצורך בהקמת הצבא, נמחיש את מושג ההקמה בחיינו.

עבודה בקבוצות

נתחלק לקבוצות. כל קבוצה תקבל נושא ותחשוב על תהליכי ההקמה שלו. כתבו על דף תשובות לשתי שאלות מרכזיות:

1. ממה נובע הצורך להקים את הפרויקט (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.
2. מה נדרש כדי להקים את הפרויקט?

קבוצה הראשונה תעסוק בהקמה של מגמה חדשה בבית הספר: מגמת תומכי מד"א.

קבוצה השנייה תעסוק בהקמה של מחנה קיץ בישראל לבני נוער מהארץ ומחו"ל.

קבוצה השלישית תעסוק בהקמה של מכולת קטנה בתוך בית הספר.

קבוצה הרביעית תעסוק בהקמה של מרכז פעילות משותף לבני נוער ולגיל השלישי.

קבוצה החמישית תעסוק בהקמה של בית ספר חדש שהלמידה בו מתנהלת רק בחוץ.

למורה: נחלק את כרטיסי המשימה שבנספח. בזמן שהקבוצות עובדות נשרטט טבלה על הלוח שבה מופיעים כל הנושאים.

דוגמה לטבלה:

נושא ההקמה	למה שינוי? מה האתגר הניצב בפנינו? (מספר נימוקים)	מה נדרש להקמה? (מספר נושאים)
מגמה חדשה	1. 2. 3.	1. 2. 3.
מחנה קיץ	1. 2. 3.	1. 2. 3.

במליאה

הקבוצות ישתפו את רעיונותיהן על בסיס הטבלה שעל הלוח.

למורה: מומלץ לעמוד בלוח הזמנים של השיעור, וכן שכל קבוצה תשתף ברעיון אחד. אפשר להיעזר בשעון חול כדי למקד את זמן הצגת הרעיון.

נפתח בסגנון דרמטי: "תודה על התגייסותכם להקמה".

- מה אתגר אתכם בתהליך?
- האם למדתם משהו חדש?
- לפני שנצפה בסרטון על הקמת צה"ל, מה לדעתכם צריך כדי להקים צבא?

משימה לצפייה:

במהלך הצפייה כתבו איך התכוונן בן-גוריון להקמת הצבא. התייחסו לכל היבט: ארגוני, חברתי, מדיני או כל היבט נוסף שתראו לנכון, על בסיס צפייתכם בסרטון. כתבו משפט או ציטוט מהסרטון המתייחס לאחד ההיבטים.

הקרנת הסרטון.

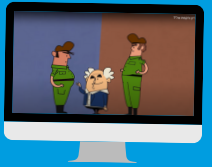
למורה: תוך כדי צפייה יש להוסיף את נושא הקמת צה"ל לטבלה ככותרת.

נושא ההקמה	למה שינוי? מה האתגר הניצב בפנינו? (מספר נימוקים)	מה נדרש להקמה? (מספר נושאים)
הקמת צה"ל	1. 2. 3.	1. 2. 3.

לאחר הצפייה, יש למלא את הטבלה בעזרת התלמידים.

שאלות מנחות:

- מה הם האתגרים שהביאו לשינוי ולהקמת צה"ל?
- מי זוכר ציטוט של בן-גוריון המתקשר לאתגר, ומהו הציטוט?
- מה נדרש לשם ההקמה?
- הסתכלו שוב על הרשימה שלכם מהמשימה הקבוצתית. האם יש פרט שאפשר להוסיף לרשימה, שלמדתם מההכנות להקמת צה"ל?



בואו נדבר על השותפים להקמה.

- בתהליך ההקמה של כל אחד מהפרויקטים, בשביל מה צריך שותפים?

נסמן בעיגול בטבלה, בעמודה של מה נדרש, כל פרט שלדעתכם יש צורך בשותפים כדי להשיגו.

למורה: ההנחה היא שהסימונים יהיו כמעט בכל סעיף. זו הדרך להדגיש שהקמה אינה נעשית לבד. נדרשות לה הסכמה והתגייסות רחבה.

- הטבלה מלמדת שלהקמה נדרשים שותפים. אם כך, מי השותפים בהקמת צה"ל? ומי השותפים בצה"ל עצמו?

לאחר שמיעת את תשובות המשתתפים נרחיב:

היישוב היהודי בארץ ישראל היה מורכב ממספר כוחות מגן, אשר היו חלוקים בדעתם על דרך המימוש של הרעיון הציוני ועל מדיניות הביטחון של היישוב. עם הקמת המדינה הכרחי היה להקים צבא ממלכתי אחד ולהכפיפו לממשלה. הקמת הצבא האחד נעשתה על ידי פירוק כוחות המגן שהיו מזוהים פוליטית - אצ"ל, לח"י, ההגנה ופלמ"ח (שהיה חלק מההגנה) וגיוס לוחמים לצה"ל ללא תיוג פוליטי. צבא ממלכתי משמעותו צבא אחיד, שאין בו קבוצות נפרדות, אשר כפוף בצורה מלאה לדרג המדיני, ולא מתקיימת בו פעילות פוליטית.

ובצה"ל עצמו: בן-גוריון מבקש להקים צבא עם... כלומר, צבא שאינו "צבא שכירים". גיוס חובה של כל האזרחים בני 18. לכן בצבא יש ייצוג לכל גוני העם, והוא משמש מוקד למפגש של התרבויות השונות המרכיבות את החברה. מובן שכיום אנחנו מתמודדים עם מורכבות נושא זה.

- שתפו במשפטים או בציטוטים שכתבתם תוך כדי צפייה המגבים את עקרונותיו של בן-גוריון.

דוגמאות:

"כדי לנצח צבאות-דרושה אחדות". "אחת ידעתי, או שיהיה לנו צבא אחיד הכפוף כולו למדינה ורק למדינה ואז אולי נעמוד. ולא- לא נעמוד". "צבאנו נועד לא רק לנצח במלחמה ולהרתיע אויבים אלא גם להפריח השממה ולהקים ישובים במדבר".



סיכום

מנקודת מבטכם, כמי שעתידיים להתגייס בקרוב, ענו על הסעיפים הבאים.

- מה הם לדעתכם היתרונות בצה"ל כצבא העם?
- מהם האתגרים של צה"ל כצבא העם?
- איזו השפעה יש לצה"ל על החברה בכלל ולחברה על צה"ל?
- מה התחושה האישית שלכם ביחס לכך?

נסיים בדבריו של בן-גוריון בטקס ההשבעה של צה"ל, סיוון תש"ח, יוני 1948:

"בשבועה שנשבעתם עכשיו נצטרפתם לשלשלת מצביאים עברים (...). צבא ישראל בארצו דרוך שוב לקרב, להילחם על חירות האומה והמולדת, על קיבוץ גלויות, על בניין נשמות ארצנו, על משטר של שוויון, צדק ושלוש לאור חזונם של נביאי ישראל."

אלו מילים שנכתבו בשנת 1948. בראשית המדינה ואף כיום נתפס צה"ל על ידי ההנהגה הציונית ככלי לחינוך העם ועיצובו. לכן הצבא מתואר לא רק כבעל התפקיד להילחם ולהגן, אלא קשור גם בקליטת עלייה, בהפרחת השממה, בכינון שוויון, צדק ושלוש.

- מה דעתכם על כך?

נסכם את הפעילות שלנו היום בתחושה.

עם תחילת תהליך הגיוס שלכם, שמקצתכם כבר התחיל, אתם שותפים לצבא העם. היום למדנו על הקמת צה"ל כמו גם על חשיבות צבא העם.

- כשאתם חושבים על התכנים שנתקלנו בהם היום ועל הגיוס שלכם, אילו תחושות עולות בכם? נסו לסכם אותן במילה אחת (סבב).

נספח - כרטיסי משימה לקבוצות

קבוצה יקרה, ברכות!

נבחרתם כצוות מוביל להקים מחנה קיץ בישראל
לבני נוער מהארץ ומחו"ל.

- כדי לקדם את הנושא ולקראת דיון מעמיק בו עליכם לכתוב:
1. ממה נובע הצורך להקים את המחנה (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.
 2. מה נדרש לכם כדי להקים אותו? כתבו רשימה! לרשותכם כ-10 דקות הכנה. הדיון בוועדה יתקיים בקרוב!

קבוצה יקרה, ברכות!

נבחרתם כצוות מוביל להקים מגמה חדשה בביה"ס:
מגמת תומכי מד"א.

- כדי לקדם את הנושא ולקראת דיון מעמיק בו, עליכם לכתוב:
1. ממה נובע הצורך להקים את המגמה (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.
 2. מה נדרש לכם כדי להקים אותה? כתבו רשימה! לרשותכם כ-10 דקות הכנה. הדיון בוועדה יתקיים בקרוב!

קבוצה יקרה, ברכות!

נבחרתם כצוות מוביל להקים מרכז פעילות משותף
לבני נוער ולגיל השלישי.

- כדי לקדם את הנושא ולקראת דיון מעמיק בו עליכם לכתוב:
1. ממה נובע הצורך להקים את המרכז (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.
 2. מה נדרש לכם כדי להקים אותו? כתבו רשימה! לרשותכם כ-10 דקות הכנה. הדיון בוועדה יתקיים בקרוב!

קבוצה יקרה, ברכות!

נבחרתם כצוות מוביל להקים מכולת קטנה בתוך
בית הספר.

- כדי לקדם את הנושא ולקראת דיון מעמיק בו עליכם לכתוב:
1. ממה נובע הצורך להקים את המכולת (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.
 2. מה נדרש לכם כדי להקים אותה? כתבו רשימה! לרשותכם כ-10 דקות הכנה. הדיון בוועדה יתקיים בקרוב!



נספח - כרטיסי משימה לקבוצות

